

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
РАДА ПО ВИВЧЕННЮ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ УКРАЇНИ**

Максимович Оксана Михайлівна

УДК 338.432:504.062

**РАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ВИКОРИСТАННЯ
ПРИРОДНО-РЕСУРСНОГО
ПОТЕНЦІАЛУ АПК ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Спеціальність 08.00.06 – економіка природокористування та
охорони навколишнього середовища

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2008

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Прикарпатському національному університеті ім. В.Стефаника.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Дейнеко Людмила Вікторівна, Рада по вивченню продуктивних сил України Національної академії наук України, завідувач відділу проблем розвитку продовольчого комплексу та споживчого ринку.

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор **Хлобистов Євген Володимирович**,
Рада по вивченню продуктивних сил України Національної академії наук України, завідувач відділу проблем сталого розвитку та екологічної безпеки;

кандидат економічних наук, доцент **Коренюк Петро Іванович**,
Дніпропетровська фінансова академія, доцент кафедри фінансів.

Захист відбудеться “18” червня 2008 р. о 14 год. 30 хв. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.160.01 Ради по вивченню продуктивних сил України НАН України за адресою: 01032, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 60.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Ради по вивченню продуктивних сил України НАН України за адресою: 01032, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 60.

Автореферат розісланий “14” травня 2008 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
доктор економічних наук, професор

Я.В.Коваль

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Важливими в умовах сьогодення є проблеми гармонізації взаємодії суспільства й природного середовища, раціоналізації використання природно-ресурсного потенціалу, економічних механізмів екологічного природокористування. Перехід АПК на модель сталого розвитку й подальше функціонування на цих засадах передбачає забезпечення збалансованого зростання економіки, нарощування обсягів виробництва якісної і конкурентоспроможної агропродовольчої продукції, підвищення економічної ефективності виробничої діяльності, раціональне використання, відтворення й охорону природних ресурсів, зниження екодеструктивного впливу аграрного господарювання на довкілля та є необхідною передумовою інтеграції в європейські інституції.

Розробці основних теоретико-методологічних засад раціонального природокористування й охорони навколишнього середовища, визначенні шляхів практичного удосконалення системи природокористування в АПК присвячені роботи І.К.Бистрякова, П.П.Борщевського, Б.М.Данилишина, Я.В.Коваля, А.С.Лисецького, О.Г.Мордвінова, М.А.Лендела, Л.Я.Новаковського, А.Я.Сохнича, В.М.Трегобчука, Л.Г.Чернюк, А.М.Третяка, М.А.Хвесика, Є.В.Хлобистова, І.Д.Якушика. Дослідження зазначених проблем в Івано-Франківській області знайшли відображення у працях О.М.Адаменка, І.Ф.Баланюка, М.М.Бойка, В.Х.Бруса, М.Д.Волощука, Б.Я.Голяда, І.Ф.Калуцького, В.І.Парпана, М.М.Приходька та інших вчених.

На сучасному етапі розвитку АПК у зв'язку з широким впровадженням інтенсифікації виробництва, недосконалістю економічного механізму природокористування, зменшенням фінансування на потреби охорони природи, невиконанням природоохоронного законодавства, порушенням технології виробництва сільськогосподарських культур тощо збільшилось техногенно-антропогенне навантаження на природні ресурси, особливо на земельні. Тому детальнішого опрацювання потребують питання узагальнення теоретико-методологічних аспектів природокористування в АПК, удосконалення основних напрямків організації екологічного агропромислового виробництва, раціоналізації використання складових ресурсного потенціалу держави загалом і зокрема кожного регіону. Актуальність та недостатня вивченість цих проблем зумовили вибір теми дисертаційного дослідження, визначили мету, структуру та зміст роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження, проведені автором, безпосередньо пов'язані з тематикою «Комплексної програми перспективи агропромислового комплексу та розвитку сільських територій Івано-Франківської області у 2005-2010 роках і на період до 2015 року», схваленої рішенням Івано-Франківської обласної ради № 626-17/2005 від 14 липня 2005 року (автором визначені напрями реструктуризації землекористування на регіональному рівні у постприватизаційний період, обґрунтовані заходи для забезпечення екологічної безпеки в АПК регіону); планами наукових робіт Ради по вивченню продуктивних сил України «Схеми (прогнози) розвитку і розміщення продуктивних сил регіонів (областей) України до 2015р.», № держ. реєс.0104U003168 (здійснено оцінку природно-ресурсного потенціалу продовольчого комплексу Івано-Франківської області); «Проблеми сталого розвитку і основні напрями

структурних трансформацій в економіці України (комплексне фундаментальне дослідження)», № держ. реєс. 0101U007882 (обґрунтовані стратегічні орієнтири раціонального використання природно-ресурсного потенціалу АПК Івано-Франківської області); «Розробка наукових засад розвитку продовольчого комплексу України на довготривалу перспективу», № держ. реєс. 0101U007876 (висвітлено вплив природно-кліматичних особливостей на спеціалізацію та продуктивність сільськогосподарського виробництва в Івано-Франківській області); планами наукових робіт Прикарпатського національного університету ім.В.Стефаника «Підвищення соціально-економічної результативності функціонування виробничо-господарських структур у регіоні», № держ. реєс. 0104U002443 (автором визначено шляхи вдосконалення економічного механізму управління природокористуванням у АПК регіону).

Мета і задачі дослідження. Метою дослідження є розробка і обґрунтування теоретико-методологічних положень і практичних рекомендацій щодо раціоналізації природокористування у регіональному АПК.

Для досягнення цієї мети були поставлені та розв'язувалися такі завдання дослідження:

- розкрити сутність, структуру й типи природокористування в АПК;
- систематизувати принципи раціонального природокористування, зокрема раціонального земле-, лісо-, водокористування;
- поглибити теоретичні аспекти організації раціонального використання природно-ресурсного потенціалу АПК держави та регіону;
- узагальнити методичні підходи до оцінки природокористування в АПК регіону;
- виявити вплив природно-кліматичних умов на ефективність використання земельних ресурсів у регіоні;
- оцінити ефективність аграрного землекористування в умовах різних форм власності й господарювання;
- обґрунтувати основні важелі та чинники раціоналізації природокористування в АПК області;

Об'єктом дослідження є процеси, які здійснюються у сфері природно-ресурсного потенціалу АПК в умовах трансформації національної економічної системи.

Предмет дослідження – науково-методологічні засади організації використання природно-ресурсного потенціалу АПК.

Методи дослідження. Теоретико-методологічну основу роботи склали наукові концепції та положення, сформульовані науковцями в галузі економіки природокористування та охорони навколишнього середовища, економіки сільського господарства, фундаментальні теоретичні положення з розвитку й функціонування регіонального АПК, законодавчі та нормативні акти.

У дисертації використовувались загальнонаукові та спеціальні методи економічних досліджень: діалектичний метод пізнання, абстрактно-логічний та метод системного аналізу – для з'ясування сутності природокористування, обґрунтування основних принципів раціонального природокористування загалом і зокрема в АПК, визначення чинників та напрямів підвищення ефективності природокористування в аграрній сфері; монографічний – для ви-

вчення й систематизації вітчизняного та зарубіжного наукового доробку та практичного досвіду в сфері раціонального природокористування; економіко-статистичний метод – для вивчення та узагальнення тенденцій і закономірностей динаміки ефективності функціонування АПК та використання складових його природно-ресурсного потенціалу, аналізу екологічної ситуації у всіх сферах АПК; системно-структурний аналіз – для дослідження регіонального АПК як цілісної економіко-екологічної системи; порівняльний аналіз – для зіставлення показників розвитку сільського господарства в Івано-Франківській області з державою загалом, виявлення резервів та визначення шляхів раціонального використання природно-ресурсного потенціалу АПК регіону.

Інформаційною базою дослідження слугували офіційні дані Держкомстату України та Головного управління статистики в Івано-Франківській області, статистичної інформації міністерств і відомств, дані звітів обласного центру „Облдержзродючість”, Українського науково-дослідного інституту гірського лісівництва ім.П.С.Пастернака, обласних управлінь екології, сільського, лісового, водного господарств, Головного управління МНС України в Івано-Франківській області, а також монографії та науково-аналітичні статті у періодичних виданнях провідних науковців-економістів, аграрників, екологів, які займаються даною проблемою загалом і безпосередньо в області.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає у поглибленні науково-методологічних засад природокористування в АПК, обґрунтуванні стратегії раціонального природокористування регіону.

Вперше:

- обґрунтовано стратегічні напрями раціонального використання та охорони природно-ресурсного потенціалу АПК як важливої складової переходу галузі на принципи екологобезпечного сільськогосподарського виробництва.

Удосконалено:

- зміст поняття „раціональне природокористування в АПК”, яке, на відміну від наявного, ґрунтується на принципах поєднання економічної вигоди відповідно до законодавчо встановлених нормативів, покращення процесів комплексної переробки ресурсів, зменшення виробничих відходів та високої економічної ефективності в галузі;

- наукові підходи до класифікації природних ресурсів і природних умов на основі критичного аналізу та систематизації наукового інструментарію, що дозволило уточнити складові понятійного апарату природокористування в АПК;

- методичні підходи до оптимізації агроландшафтів, критеріальними ознаками яких виступають такі індикатори як виведення з інтенсивного використання деградованих і малопродуктивних земель, лісомеліоративне облаштування агроландшафтів, раціональна структура посівних площ на основі ґрунтозахисної системи землеробства.

Набули подальшого розвитку:

- методологічні засади щодо підвищення ефективності використання природно-ресурсного потенціалу на основі узагальнення принципів підходів до організації раціонального природокористування в АПК як на державному, так і регіональному рівнях;

- напрями використання ландшафтно-екологічного підходу щодо формування екологічно-збалансованої структури сільськогосподарського землекористування на основі врахування науково обґрунтованих проектів землеустрою, контурно-меліоративної системи організації території та збалансованої структури земельних угідь регіону;

- методологічні підходи до дослідження ринково-інституціональних трансформацій в АПК та виявлення їх впливу на ефективність використання складових агресурсного потенціалу й екологізацію сільськогосподарського виробництва.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці наукових та практичних підходів до організації екологобезпечного агропромислового виробництва в Івано-Франківській області. Висновки й рекомендації, що містяться у дисертації, можуть слугувати основою для формування стратегічних напрямів раціонального використання природних ресурсів, охорони довкілля і забезпечення екологічної безпеки в АПК регіону. Практична реалізація основних наукових положень щодо раціоналізації використання природно-ресурсного потенціалу АПК сприятиме вирішенню економіко-екологічних проблем використання й охорони земельних, лісових і водних ресурсів регіону.

Система заходів щодо підвищення ефективності природокористування в АПК Івано-Франківської області, що обґрунтована у дисертаційному дослідженні, знайшла своє відображення при розробці «Комплексної програми перспективи агропромислового комплексу та розвитку сільських територій Івано-Франківської області у 2005-2010 роках і на період до 2015 року», яка використовується Головним управлінням агропромислового розвитку обласної державної адміністрації (довідка №301/01-13/01 від 06.06.2006) та при розробці Рекомендацій із сталого лісокористування в Карпатах (пріоритетні напрямки), що затверджені науково-технічною радою ДКЛГУ (довідка №206/1-07 від 29.06.2006), а також у наступних науково-дослідних роботах: «Схема (прогноз) розвитку і розміщення продуктивних сил регіонів (областей) України до 2015р.», «Проблеми сталого розвитку і основні напрями структурних трансформацій в економіці України (комплексне фундаментальне дослідження)», «Розробка наукових засад розвитку продовольчого комплексу України на довготривалу перспективу» (довідка №01-11/59 від 24.01.2008), у навчальному процесі при викладанні дисциплін „Організація виробництва”, „Різнокладність у сільському господарстві”, „Економіка аграрних підприємств” (довідка №01-08/558 від 08.05.2008).

Особистий внесок здобувача. Наукові положення, висновки, пропозиції та рекомендації дисертаційної роботи, а також публікації автора за темою дисертації отримані ним особисто у результаті власних досліджень. Із наукових праць, виконаних у співавторстві, використано лише ті ідеї та положення, які є результатом особистих досліджень, внесок автора конкретизовано у списку основних публікацій за темою дисертації.

Апробація результатів дисертації. Результати дослідження доповідались і знайшли схвалення на таких науково-практичних конференціях: VII Міжнародній науково-практичній конференції “Наука і освіта 2004” (м.Дніпропетровськ, 25 лю-

того 2004р.); VIII Міжнародній науково-практичній конференції “Наука і освіта 2005” (м.Дніпропетровськ, 7-21 лютого 2005 р.); IV Міжнародній науково-практичній конференції „Економічні проблеми виробництва та споживання екологічно чистої агропромислової продукції” (ЕП-2005) (м.Суми, 24-27 травня 2005 р.); Міжнародній науково-практичній конференції „Екологізація економіки як інструмент сталого розвитку в умовах конкурентного середовища” (м.Львів, 22-23 вересня 2005р.); III Міжнародній науково-практичній конференції „Екологія, Енергозбереження, Економіка” (м.Суми, 16-19 листопада 2005 р.); Міжнародній науково-практичній конференції “Регіон - 2006: стратегія оптимального розвитку” (м.Харків, 15-16 травня 2006р.); Наукових читаннях “Продовольчий комплекс України: проблеми теорії та практики” (м.Київ, 12 травня 2006 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Стратегія забезпечення сталого розвитку України» (м.Київ, 20 травня 2008 р.).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 15 наукових праць, загальним обсягом 4,5 друкованих аркушів, з них 6 – у фахових виданнях.

Обсяг і структура дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Обсяг основного тексту дисертації викладено на 165 сторінках, у тому числі 15 таблиць та 10 рисунків, з яких 2 таблиці та 10 рисунків займають 12 повних сторінок. Список використаних джерел включає 211 найменувань на 21 сторінці, дисертація містить 28 додатків на 36 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретико-методологічні основи раціонального використання природно-ресурсного потенціалу в АПК**» викладено теоретико-методологічні та методичні засади організації раціонального використання природно-ресурсного потенціалу АПК, на основі яких розкрито сутність, структуру та типи природокористування, узагальнено принципи раціонального природокористування в АПК загалом і раціонального земле-, лісо-, водокористування зокрема.

Опрацювання наукових розробок з теорії природокористування засвідчує, що основу процесу природокористування складають наступні напрями: ресурсоспоживання, ресурсокористування, відтворення природних ресурсів, охорона та перетворення природи. Управління природокористуванням включає облік і контроль природних багатств, регулювання якості й кількості природних ресурсів та стану навколишнього природного середовища, а також, власне, менеджмент природокористування.

На сьогодні не існує єдиного загальноприйнятого визначення самих понять „природокористування”, „природні ресурси”, „природно-ресурсний потенціал території”. У процесі дослідження автором поглиблено термін „раціональне природокористування” на основі екологічного підходу, який в новітніх умовах набув пріоритетного значення. Метою раціонального природокористування в АПК є збереження та відтворення природно-ресурсного потенціалу, тобто при

смуг вздовж річок, особливо розорювання земель, у т.ч. й схилів до урізу води, призводить до абразії берегів річок. У басейні основної водної артерії р. Дністра розташовано майже 250 тис. га ріллі, що становить 73% загальної площі області, у басейні р. Прут – понад 90 тис. га ріллі, з якої більше 10% належить до категорії обмеженого або надто обмеженого використання, що свідчить про необхідність захисту земель від руйнування, внаслідок розвитку ерозійних процесів; 4) спричинених забрудненням атмосферного повітря, поверхневих і підземних вод. Область займає 5 місце в Україні за показниками обсягу шкідливих викидів у атмосферне повітря на 1 км² (15 т/км²); 5) викликаних забрудненням ґрунтів важкими металами, пестицидами, радіоактивним забрудненням (у 1986р. від аварії на ЧАЕС забруднено радіонуклідами 26,6 тис. га земель, однак внаслідок природного розпаду радіонуклідів, постійного перемішування верхнього шару ґрунту під час обробітку та промивання його атмосферними опадами (тип зволоження ґрунтів області промивний) й вимивання радіонуклідів у нижні шари ґрунту та підґрунтові води, вміст цезію-137 і стронцію-90 у ґрунтах значно знизився). З-поміж великої кількості елементів, що забруднюють сільськогосподарські угіддя області, найнебезпечнішими є свинець, кадмій, ртуть. Щодо забруднення ґрунтів важкими металами, вміст яких перевищує ГДК, то найбільшим забруднювачем є свинець. Вміст пестицидів у ґрунтах області найбільше спостерігається у весняно-літній період після обприскування посівів сільськогосподарських культур, і до жовтня вони розкладаються майже повністю; б) пов'язаних з побутовими та промисловими відходами, засміченням території в населених пунктах, уздовж берегів річок, автодоріг, залізниць, у лісових насадженнях. Органи виконавчої влади й місцевого самоврядування не надають належного значення цій проблемі, недостатньою є екологічна культура населення області.

У третьому розділі «**Основні напрямки організації екологобезпечного агропромислового виробництва**» висвітлено напрямки підвищення ефективності аграрного землекористування в регіоні в умовах ринково-інституціональних трансформацій та напрями раціоналізації природокористування в АПК області, визначено стратегічні пріоритети раціонального використання та охорони природних ресурсів регіонального АПК.

Ринково-інституціональні трансформації агропромислового виробництва, зокрема земельна реформа, направлені на забезпечення раціонального використання природно-ресурсного потенціалу АПК, покращення добробуту населення, стабілізацію та подальше зростання рівня споживання сільськогосподарської продукції, створення рівних умов для діяльності всіх суб'єктів господарювання в АПК, впровадження ресурсоберігаючих, екологобезпечних та екологічно чистих технологій. Однак, сама зміна форм власності, не призвела автоматично до підвищення ефективності функціонування АПК, бо самостійність суб'єктів господарювання в аграрному секторі економіки може призвести до намагання максимізувати свої доходи за допомогою технологічних факторів інтенсифікації землеробства без врахування природоохоронних вимог та обмежень.

При реформуванні господарського механізму, відносин власності на землю й майно недостатньо враховувалася економічна й бонітетна оцінки землі, що не дозволило об'єктивно розподілити земельні площі й встановити достовірне оподаткування та системно вирішувати інші проблемні питання, зокрема способи раціонального використання земель.

У результаті проведеної земельної реформи держава втратила монопольне право на землю. Відсутність чіткої державної політики на макро- і мезорівнях сприяло перетворенню сільського господарства у дрібнотоварне виробництво, що унеможлиблює впроваджувати новітні технології, застосовувати найпростіші прийоми механізації, а у більшості господарств області була порушена відпрацьована впродовж багатьох років територіальна структура землекористування (система сівозмін, поля сівозмін, ґрунтозахисна система землеробства тощо).

Розроблена нами концептуальна модель забезпечення сталого еколого-збалансованого розвитку АПК (рис. 2.) визначає систему державного регулювання, яка спрямована на природно-ресурсну економію та мінімізацію антропогенних навантажень на навколишнє середовище за допомогою інформаційного забезпечення, адміністративних, правових, економічних важелів.

В основу системи заходів для покращення екологічного стану земель повинна бути покладена комплексна еколого-економічна оцінка землі на основі ландшафтно-екологічної структуризації території. Це допоможе поєднати природне розмаїття з сільськогосподарським навантаженням для збереження рівноваги в природних екосистемах. Ландшафтна система землеробства, а саме, ґрунтозахисні системи землеробства є основою для надійного захисту земель від деградації і запорукою раціонального їх використання та, як результат, підвищення врожаїв сільськогосподарських культур.

Важливим для забезпечення еколого-збалансованого розвитку АПК є визначення стратегічних параметрів раціонального використання та охорони природних ресурсів у координатах ринково-інноваційних перетворень, що включають створення спеціальної системи моніторингу якості ґрунтів і ґрунтового покриву; здійснення сільськогосподарської діяльності у межах раціонального обсягу щодо ємності екосистем; реалізація стратегії ефективного використання природної родючості ґрунтів завдяки виваженому управлінню оборотом земель; впровадження серед протиерозійних заходів нових технологічних способів обробки ґрунтів зі зменшеною глибиною обробки й суміщенням деяких операцій: змив і втрати поживних речовин скорочуються в 5-10 разів за рахунок збереження на поверхні землі рослинних решток і стерні; дотримання сівозмін хоча б з порівняно короткою ротацією культур у вузькоспеціалізованих господарствах; дотримання у сівозмінах традиційності і досвіду вирощування основних сільськогосподарських культур, характерних для нашого регіону: озимі й ярі зернові, просапні – цукровий буряк, картопля, кукурудза та ін., набір яких буде визначатися спеціалізацією господарства, наявністю матеріально-технічної бази, переробних підприємств, розташованістю до ринків збуту тощо; забезпечення цілковитого переходу на екологозбалансовані ґрунтозахисні технології з контурно-меліоративною та мозаїчною організацією території: впровадження напівінтенсивних систем ведення

10. Максимович О.М. Природно-екологічна безпека регіону в економічному аспекті // Економічні проблеми виробництва та споживання екологічно чистої агропромислової продукції (ЕП-2005): IV Міжнар. Наук.-практ. конф. Суми, 24-27 травня 2005 р. – Суми, 2005 – С. 50-52.
11. Максимович О.М. Трансформація форм власності на землю як чинник екологізації агропромислового виробництва // Екологізація економіки як інструмент сталого розвитку в умовах конкурентного середовища: Міжнар. Наук.-практ. конф. Львів, 22-23 вересня 2005 р. – Львів, 2005. – С. 112-114.
12. Максимович О.М. Водний потенціал Івано-Франківщини: стан використання та проблеми екології // Регіон - 2006: стратегія оптимального розвитку: Міжнар. Наук.-практ. конф. Харків, 15-16 травня 2006 р. – Харків, 2006. – С. 222 -225.
13. Максимович О.М. Методичні підходи до визначення земельної ренти // Продовольчий комплекс України: проблеми теорії та практики: Наукові читання. Київ, 12 травня 2006 р. – К.: РВПС України НАН України, 2006. – С. 218-221.
14. Максимович О.М. Стратегічні напрямки раціонального використання та охорони природних ресурсів АПК // Стратегія забезпечення сталого розвитку України: Міжнар. Наук.-практ. конф. Київ, 20 травня 2008 р. – Київ, 2008. Т.2 – С.262 -266.

Статті у інших виданнях:

15. Максимович О.М., Максимович О.М. Зміст екологічної освіти й виховання учнів гірських шкіл у системі збереження традицій раціонального природокористування // Гірська школа Українських Карпат: Наук.-метод. журнал. – 2007. – №2-3. – С.135-140. (Особистий внесок: вплив екологічної культури на попередження негативних наслідків господарювання та підпорядкування діяльності інтересам раціонального природокористування).

АНОТАЦІЯ

Максимович О.М. Раціоналізація використання природно-ресурсного потенціалу АПК Івано-Франківської області. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.06 – економіка природокористування та охорони навколишнього середовища. – Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України, Київ, 2008.

Дисертаційна робота присвячена вивченню, узагальненню та розв'язанню проблем, що пов'язані з раціоналізацією природокористування в АПК у контексті ринково-інституціональних реформ. Автором визначені та розкриті теоретико-методологічні засади дослідження екологічних проблем в АПК Івано-Франківської області, які базуються на принципах комплексного підходу, пріоритетності використання, розширеного відтворення, екологізації виробництва. Особливе місце в роботі займає вивчення залежності функціонування АПК від використання природно-ресурсного потенціалу території з врахуванням природно-кліматичних особливостей. Виокремлено групи проблем які впливають на виробництво сільськогосподарської продукції. Розроблено та науково обґрунтовано концептуальні засади формування стратегічних параметрів раціонального використання та охорони природ-

них ресурсів АПК як важливої складової переходу галузі на принципи сталого сільськогосподарського виробництва та забезпечення екологічної безпеки регіону.

Ключові слова: природокористування, природно-ресурсний потенціал, раціоналізація природокористування, землекористування, еколого-економічна ефективність, агропромисловий комплекс, регіон.

АННОТАЦІЯ

Максимович О.М. Раціоналізація використання природно-ресурсного потенціала АПК Івано-Франківської області. – Рукопись.

Дисертація на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.06 – экономика природопользования и охраны окружающей среды. – Совет по изучению производительных сил Украины НАН Украины, Киев, 2008.

Диссертационная работа посвящена изучению, обобщению и решению проблем связанных с рационализацией природопользования в АПК, сложившихся в условиях трансформации национальной экономической системы, разработке и обоснованию рекомендаций по повышению эффективности природопользования в АПК Івано-Франківської області.

В работе освещены теоретико-методологические подходы к исследованию и решению экологических проблем в региональном АПК, на основе которых раскрыто сущность, структуру и типы природопользования, обобщены принципы рационального природопользования в АПК в целом и рационального земле-, лесо-, водопользования в частности. Особое место в работе занимает изучение зависимости функционирования АПК от использования природно-ресурсного потенциала территории, поскольку количественные и качественные характеристики определяют уровень развития регионального АПК и лишь при рациональном природопользовании экономическая деятельность направлена на ресурсосбережение, эффективность использования природно-ресурсного потенциала и применение безотходных или комплексное использование малоотходных технологий. Организация рационального природопользования в АПК предвидит оценку и анализ состояния, эффективность использования, охраны и восстановления земельных, водных, лесных ресурсов, а также возможности экономического роста, используя государственную систему мониторинга за состоянием окружающей среды.

АПК Івано-Франківського регіону, в сравнении с другими областями, находится в худших условиях, учитывая особенности рельефа, природно-климатические условия, горную местность, и поэтому рационализация использования природно-ресурсного потенциала регионального АПК рассматривается как один из важнейших резервов повышения социально-экономической эффективности функционирования АПК, обеспечения населения высококачественными продовольственными товарами по доступным ценам. Ресурсно-экологическая безопасность аграрного производства должна ориентировать товаропроизводителей на природно-ресурсную экономию и минимизацию антропогенных нагрузок на окружающую среду.

